

JOSEPH E. STIGLITZ

Bolluk Çağında Kıtılık

ABD ve Avrupa Birliği'ndeki devasa tarım sübvansiyonları tarımsal verimliliğin iyileştirilmesine yönelik uluslararası yardımların çok az olduğu gelişmekte olan dünyadaki tarımı zayıflattı. Bazı uluslararası bağışçıların gübre sübvansiyonlarının kaldırılması talebi nakde sıkışık çiftçilerin rekabet etmesini daha da güçleştirirken, tarım kalkınma yardımlarının toplam yüzde on yedi olan en yüksek orandan bugün yüzde üçe düştü.

Bilgi ekonomisi alanındaki çalışması için 2001 yılında Nobel ödülü kazanan Joseph Stiglitz Başkan Clinton'ın Ekonomi Danışmanları Konseyinde Başkanlık yaptı ve Columbia Üniversitesinde Ekonomi Profesörüdür. Linda Bilmes ile beraber Üç Trilyon Dolarlık Savaş: Irak'taki Çatışmanın Gerçek Maliyeti adlı eseri yazmıştır.

Dünyanın her tarafında yükselen gıda ve petrol fiyatlarına yönelik protestolar artıyor. Küresel ekonomi yavaşlarken yoksul ve hatta orta sınıflar gelirlerinin azaldığını görüyor. Siyasetçiler vatandaşlarının meşru kaygılarına yanıt vermek istiyor, ancak ne yapacaklarını bilemiyor.

Birleşik Devletler'de, hem Hillary Clinton hem de John McCain kolay çıkış yolunu seçti ve en azından yaz boyunca benzin vergisinin askıya alınmasını destekledi. Sadece Barack Obama tavrını korudu, sadece benzin talebini artırabilecek ve böylece de vergi kesintisinin etkisini sıfırlayacak teklifi reddetti. Ancak, eğer Clinton ve McCain hatalıysa, ne yapılması gerekir? Mağdur olanların itirazlarını görmezden gelmek mümkün değil. ABD'de gerçek orta sınıf gelirleri halen son 1991 resesyonundan önce ulaşılan düzeylere gelemedi.

GERÇEK YATIRIMLAR GÖLGEDE BIRAKILDI

George Bush seçildiğinde zenginler için uygulanacak vergi indirimlerinin ekonominin tüm sorunlarını çözeceğini iddia etmişti. Vergi indirimlerinin ateşleyeceği büyümenin faydaları herkese yansıtacaktı. (Avrupa'da ve başka yerlerde moda olan ancak başarısızlığa uğrayan politikalar.) Vergi indirimlerinin tasarrufları teşvik edeceği varsayıldı ancak, ABD'de hane tasarrufları sıfıra düştü. Vergi indirimlerinin istihdamı canlandıracağı varsayıldı ancak, bugün işgücü katılımı 1990'lardan da düşük. Bir büyüme meydana geldiyse bundan sadece en tepedeki az sayıda kişi fayda sağladı.

Verimlilik kısa bir süre arttı ancak bunun nedeni Wall Street'in finansal yenilikleri değildi. Yatırılan finansal ürünler riski idare edemedi; riski zenginleştirdi. O kadar şeffaflıktan uzak ve karmaşıktılar ki, ne Wall Street, ne de rating ajansları bunları doğru olarak değerlendiremedi. Bu arada finansal sektör ev sahibi olma da dâhil sıradan insanların karşılaştıkları riskleri yönetmelerine yardımcı olacak ürünleri geliştiremedi. Milyonlarca Amerikalı evlerini ve evleriyle birlikte yaşam tasarruflarını kaybedebilecek.

Amerika'nın başarısının odağında Silikon Vadisi ile sembolize olan teknoloji yatar. İronik olan ise gayrimenkul balonunun en canlı günlerindeki ödülleri toplayanların, teknolojiye dayalı büyüme olanak verecek ilerlemeleri sağlayan bilim adamları ile bunu finanse eden riziko sermaye şirketleri olmaması. Gerçek yatırımlar finansal piyasalardaki katılımcıların çoğunu absorbe eden oyunlar tarafından gölgede bırakıldı.

VEGİ UYGULAMALARI YENİDEN DÜZENLENMELİ

Dünyanın büyüme kaynaklarını yeniden düşünmesi gerekiyor. Ekonomik büyümenin temelleri gayrimenkul veya finans piyasalarındaki spekülasyona değil, bilim ve teknolojiye dayalı ilerlemelere dayanıyorsa vergi sistemleri de buna göre düzenlenmelidir. Neden kazancını Wall Street kumarhanelerinde kumar oynayarak sağlayanlar parasını başka yollardan kazananlardan daha düşük vergi ödesin? Sermaye kazançları en azından sıradan gelir vergisi ile aynı oranda vergilendirilmeleri gerekli. Çünkü kazanç gerçekleşene kadar vergi tahakkuk ettirilmediğinden bu gibi getiriler her durumda önemli bir fayda sağlayacaktır. Ayrıca petrol ve gaz şirketlerine hükümet politikasının değişmesi nedeniyle sağladıkları mali kazançlar için de vergi uygulanmalı.

Çoğu ülkede eşitsizliğin devasa ölçüde artması karşısında, küreselleşme ve teknolojik değişimler nedeniyle güç kaybetmiş olanlara yardımcı olmak üzere, iyi kazananlara daha yüksek vergi uygulamaları başlamıştır ve artan gıda ve enerji fiyatlarının yarattığı baskıları da düzeltebilecektir. ABD gibi gıda kuponu programları olan ülkelerin beslenme standartlarının bozulmaması için bu gibi sübvansiyonların değerini artırması açık bir şe-

kilde gereklidir. Bu gibi programları olmayan ülkeler ise bunları oluşturmayı düşünebilirler.

YENİ EKONOMİK MODEL GEREKİYOR

Bugünkü krizi iki etmen başlattı: Irak savaşı en düşük maliyetli petrol arzıcısı Orta Doğu'da istikrarsızlığın artmasına neden olarak petrol fiyatlarının yükselmesine katkıda bulunurken, biyo yakıtlar gıda ve enerji piyasalarının giderek artan biçimde entegre olması anlamına geldi. Yenilenebilir enerji kaynaklarına odaklanılması hoş karşılanmış olsa da, gıda tedarikini bozan politikalar için bu söz konusu olmadı. Amerika'nın mısır bazlı etanol uyguladığı sübvansiyon küresel ısınmayı engellemeye katkıda bulunmaktan çok, etanol üreticilerinin kasalarına katkı sağladı. ABD ve Avrupa Birliği'ndeki devasa tarım sübvansiyonları tarımsal verimliliğin iyileştirilmesine yönelik uluslararası yardımların çok az olduğu gelişmekte olan dünyadaki tarımı zayıflattı. Bazı uluslararası bağışçıların gübre sübvansiyonlarının kaldırılması talebi nakde sıkışık çiftçilerin rekabet etmesini daha da güçleştirirken, tarım kalkınma yardımlarının toplam yüzde on yedi olan en yüksek orandan bugün yüzde üçe düştü.

Zengin ülkeler bozulmaya yol açan tarımsal politikaları ve enerji politikalarını sona erdirmiyorlarsa da azaltmalı ve gıda üretim kapasitelerini artırmaları amacıyla en yoksul ülkelere yardımda bulunmalıdırlar. Ancak bu sadece başlangıç: En değerli kaynaklarımıza; temiz su ve hava bedavaymış gibi davrandık. Sadece yeni tüketim ve üretim tarzları, yeni bir ekonomik model bu çok temel kaynak sorununa çare olabilecektir.

Zengin ülkeler bozulmaya yol açan tarımsal politikaları ve enerji politikalarını sona erdirmiyorlarsa da azaltmalı ve gıda üretim kapasitelerini artırmaları amacıyla en yoksul ülkelere yardımda bulunmalıdırlar. Ancak bu sadece başlangıç: En değerli kaynaklarımıza; temiz su ve hava bedavaymış gibi davrandık. Sadece yeni tüketim ve üretim tarzları, yeni bir ekonomik model bu çok temel kaynak sorununa çare olabilecektir.